

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
P O L İ S A K A D E M İ Y A S I

“KRİMİNALİSTİKA” KAFEDRASİ

KRİMİNALİSTİKA FƏNNİ ÜZRƏ KURSANTLAR ÜÇÜN

M Ü H A Z İ R Ə

MÖVZU №8. ZAHİRİ ƏLAMƏTLƏRİNƏ GÖRƏ ŞƏXSİYYƏTİN
KRİMİNALİSTİK EYNİLƏŞDİRİLMƏSİ.

Tərtib etdi: «Kriminalistika» kafedrasının baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı ***Ələkbər Allahverdiyev***

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə edilib və bəyənilib.
Protokol № 3. “22 noyabr” 2008-ci il
(2014-cü ildə əlavə və dəyişikliklər edilmişdir)

B A K I 2 0 1 4

MÖVZU № 8 . Zahirı əlamətlərinə görə şəxsiyyətin kriminalistik eyniləşdirilməsi

Mühazirənin planı

Giriş

- 1.Zahiri əlamətlərinə görə şəxsiyyətin kriminalistik eyniləşdirilməsinin mahiyyəti. Zahirı əlamətlərin təsnifatı
2. İnsanın zahiri görünüşünün “şifahi portret” metodu əsasında təsvir edilməsi qaydaları
3. İnsanın zahiri görünüşü haqqında məlumatlardan istintaq, əməliyyat-axtarış və ekspert təcrübəsində istifadə olunması

Nəticə

Ədəbiyyat

1. «Kriminalistika» Ali məktəblər üçün dərslik. K.Q Sarıcalinskayanın redaktəsi ilə.Bakı,1999, səh. 277-293.
2. Kriminalistik texnika. Bakı, 2006, səh. 241-262.
3. Kriminalistika mühazirələr toplusu. Bakı, 2007,səh. 183-196.
4. «Kriminalistika» (təcrübə dərslərinin keçirilməsi üçün tədris-metodik vəsait). Bakı, Qanun, 2010.
5. Зинин А.М. Внешность человека в криминалистике (субъективные изображения). М., 1995.
6. Зинин А.М. и др. особенности портретной криминалистической идентификации с использо-ванием видеоизображений. М., 1995.
7. Зинин А.М. и др. Установление типового сходства при сравнении субъективных портретов их фотоснимков подозреваемых лиц. Методические рекомендации. М.,1994.

Э И Р И Ш

Gələ XVIII əsrdə İtaliyada və Fransada gəbəşənədə saxlanılan gınayctkarların «nömuyiş» keçirildi. Nömuyiş zamanı polis əəentləri gınayctkarların çamctlarını yaddaşlarında saxlayıb cüvclər türctdikləri çmcllərinə əürə gczalandırılmış şcxslərin içcrisindən onları tanıyırdılar. Bundan sonra, XIX əsrin 80-ğı illərində cüvclə Qərbi Avropa, sonra isə diəcr ölkələrdə elmi surətdə insanın zəgiri çamctləri işləniş gəzillənmişdir.

Fransız kriminalisti A.Bertiyyon «şifəgi portret» adlanan xösusi terminoloəiyadan istifadə etməklə insanın xariğı əürönöşönön təsvir edən xösusi metodika yaratmışdır.

Gəzirdə insanın zəgiri çamctlərinin siyagısı xeyli əenişlənmış, bu çamctlərin əyniləşdirilmə cəcmiyyəti döröstləşdirilmişdir. Bu işdə bizim kriminalistlərin də cəmiyi az olmamışdır. Zəgiri çamctlərə əürə şcxsiyyətin əyniləşdirilməsindən təkğə gınayct prosesində deyil, mülki prosesdə də istifadə edilir.

Məgəz, bu gəgətdən mögəzircinin məqsədi – insanın zəgiri çamctlərinin kriminalistik terminlər cəsasında olan nəzəri biliklərinin KURSANTLARIN nəzərində çatdırmaqdan ibarətdir.

Sual 1. Zəhiri əlamətlərinə görə şəxsiyyətin kriminalistik əyniləşdirilməsinin mahiyyəti. Zəhiri əlamətlərin təsnifatı.

XVIII əsrin ortalarında İngiltərə və Fransa həbsxanalarında saxlanılan cinayətkarlar “nümayiş” keçirmişlər. Nümayiş zamanı polis agentləri cinayətkarların əlamətlərini yaddaşlarında saxlayıb əvvəllər törətdikləri cinayət əməllərinə görə cəzalandırılmış şəxslərin içərisində onları tanıyırdılar. XIX əsrin 80-ci illərində əvvəlcə Qərbi Avropa sonra isə digər ölkələrdə insanın zahiri əlamətlərinin elmi əsasları işlənib hazırlanmışdır.

Fransız kriminalisti A.Bertilyon “şifahi portret” adlanan xüsusi terminologiyadan istifadə etməklə insanın zahiri görünüşünün təsvir edilməsi üçün xüsusi metodika yaratmışdır.

Müasir dövrdə insanın zahiri əlamətlərinin siyahısı genişləndirilərək, həmin əlamətlərin təsviri üsulları təkmilləşdirilmişdir. Bu işdə bizim kriminalistlərin də əməyi az olmamışdır. Zahiri əlamətlərə görə şəxsiyyətin eyniləşdirilməsindən tək cəzalandırılma prosesində deyil, mülki prosesdə də istifadə edilir.

Cinayətlərin açılmasında və istintaqında qarşıya qoyulmuş məsələlərin araşdırılması məqsədilə polis əməkdaşları tərəfindən metod və vasitələrin tətbiqi müsbət nəticələrin əldə olunmasına şərait yaradır. Belə metodlardan biri də insanın zahiri əlamətlərinə görə eyniləşdirilməsidir.

Cinayətkarın, tutulmuş şəxsin və s. şəxsiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsində daxili işlər orqanları əməkdaşları qarşısında tez-tez şifahi portret haqqında məlumatlardan istifadə edilməsinə zərurət yaranır.

Tanınmalı və axtarışda olan insanların zahiri əlamətlərindən hələ qədim bəşər tarixi dövrlərində də istifadə edilmişdir. Bu təsvirlər adətən hər hansı bir adamı digər adamdan fərqləndirən zahiri əlamətlərin müxtəlif xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir.

Qeydiyyat və axtarışda olan şəxslərin şifahi portreti ilk dəfə 1887-ci ildə Parisdə polis agentləri tərəfindən istifadə edilmişdir. Rusiyada isə 1890-cı ildən tətbiq olunmağa başlanmışdır.

«*Qabitoskopiya*» latın sözü olub «görkəm, xaric» deməkdir. Bu termin axtarış və eyniləşdirmə məqsədilə insanın xarici görkəmini xarakterizə edən məlumatların öyrənilməsi və istifadə edilməsi mənasını daşıyır. İnsanın zahiri əlamətlərinin təsviri metodlarını və qaydalarını bilmək, ondan əməliyyat-axtarış tədbirlərində və istintaq hərəkətlərinin həyata keçirilməsində istifadə etmək mühüm praktiki əhəmiyyətə malikdir. İnsanın zahiri görünüşünü, onun geyimini və başqa əşyalarını düzgün təsvir etmək üçün, şifahi portret metodunun öyrənilməsi çox vacibdir.

Zahiri görünüş əlamətlərinə görə eyniləşdirmə aparmaq üçün yalnız elə təsviretmə lazımdır ki, orada hər bir adamı fərdiləşdirən və başqalarından fərqləndirən daha çox xüsusiyyəti, mövcud olan zahiri əlamətləri dəqiq qeyd edilmiş olsun.

İnsanın zahiri əlamətlərinin eyniləşdirilməsi onun zahiri görünüşünün təkrar olunmaz əlamətləri nəticəsində mümkün olur.

Şifahi portret – kriminalistika texnikasının klassifikasiyasının təsvir qaydalarını, zahiri əlamətlərin müqayisə etmə metodikasını və onların məhkəmə, istintaq və əməliyyat-axtarış təcrübəsində istifadə olunması taktikasını işləyib hazırlayan bir metoddur.

Məsələn: **Əlamətləri** – alçaq boylu, saçları sarı, gödək, burnu yekə, burunun arxası böyük, gözləri qara, burnu uzun, nazik, burunun başlanğıcı sallanmış, dodaqları qalın, ağızının küncükləri düz, çənəsi üçbucaq, əyilmiş və s.

Xüsusi əlamətləri – sağ əlinə «ana» sözü yazılıb.

Geyimi – köhnə qara kostyum, qara tufli, tünd palıdı rəngli köynək.

Məlumatda verilmiş əlamətlər əsasında daxili işlər orqanlarının şəxsi heyəti təlimatlandırılır və axtarış tədbirləri həyata keçirilir.

İnsanın zahiri əlamətlərinə görə eyniləşdirilməsinin aparılması kriminalistik eyniləşdirmənin tərkib elementlərinin köməkliyi ilə həyata keçirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, anatomik quruluşuna və dinamik əlamətlərinə görə insanın zahiri əlamətləri fərdidir və bu fərdilik insanın eyniləşdirilməsinə imkan verir. Hər bir insan onu başqalarından fərqləndirən xarici görünüş əlamətlərinə malikdir.

Eyni zamanda qeyd etməliyik ki, müxtəlif şəxslərin oxşarlığı ola bilər, nəinki yaxın qohumların, hətta kənar şəxslərin də, ancaq oxşarlığı eyniləşdirmə ilə qarışdırmaq olmaz.

Kriminalistika elmindən məlumdur ki, zaman keçdikcə (yaşından, həyat tərzindən, xəstəlikdən, xəsarətdən və s.) adamın zahiri görkəmi dəyişir. Lakin bir çox əlamətlər olduğu kimi qalır, əsasən başın, sifətin forması, kürəyin, burunun quruluşu və s.

«Şifahi portret» metodunun tətbiqi istintaq və əməliyyat işçilərinə onları maraqlandıran şəxsin zahiri görkəmini müəyyən etməyə, qeydiyyatın aparılmasına və axtarış tədbirlərinin həyata keçirilməsinə, müşahidə, axtarış və tutulma zamanı səhvə yol verməməyə, ekspertlərə isə fotoşəkillərin müqayisə edilməsində yaxından köməklik göstərir.

Hərdən təcrübədə xəbərsiz itkin düşən şəxslərin və ya naməlum meyitlərin şəxsiyyətinin müəyyən edilməsinə zərurət yaranır. Bu zaman daxili işlər orqanları əməkdaşlarına xəbərsiz itkin düşmüş şəxslərin və ya naməlum meyitlərin xarici görünüş əlamətlərinin təsviri köməklik edir.

Şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin yoxlanılması, sənəddəki şəkli onu təqdim edən şəxsin zahiri əlamətləri ilə tutuşdurmaq üçün “şifahi portret” metodundan istifadə edilir.

İnsanın zahiri əlamətlərinə əsasən cinayətlərin qeydiyyatı və eyniləşdirmə metodikasının elmi araşdırmaları XIX əsrin 80-ci illərindən

«şifahi portret» adlanan insanın zahiri əlamətlərinin xüsusi metodikası yaranandan sonra istifadə edilməyə başlanmışdır.

Şəxsin zahiri görünüş əlamətlərinə görə eyniləşdirilməsinin mahiyyəti verilmiş konkret sifətin əlamətlərinin müqayisəli araşdırılması metodu ilə ümumi və xüsusi eyniləşdirmə əlamətlərindən ibarətdir.

Şəxsin zahiri görünüş əlamətlərinə görə eyniləşdirilməsi tanınma yolu ilə kriminalistik və başqa tədqiqatlar vasitəsilə həyata keçirilir.

Şəxsin zahiri görünüş əlamətlərinə görə eyniləşdirilməsinin obyektlərinə aşağıdakılar aiddir:

- a) insanın yaddaşına həkk olunmuş fikri surətlər;
- b) əlamətlərin təsviri və rəsmləri;
- c) insanların və meyitlərin fotosəkilləri;
- ç) meyitlər və ya onun qalıqları (çox hallarda sümüyü).

Şəxsiyyəti müəyyən etmək üçün “şifahi portret”dən o zaman uğurla istifadə olunur ki, zahiri əlamətlər təsnifləşdirilərək, xüsusi terminologiyanın köməyi ilə vahid sistemdə təsvir edilir. Əməliyyat-istintaq təcrübəsi də müxtəlif şəxslərin təsvir edildiyi əlamətlərin eyniliklə başa düşülməsini təmin etmək məqsədilə kriminalistlər tərəfindən xüsusi terminologiya işlənib hazırlanmışdır.

“Şifahi portret” metodunu öyrənmək insanın təsvir olunmuş əlamətləri ilə zahiri görünüşünü təsvir etməyə və onu tanımağa imkan verir, zahiri əlamətləri yadda saxlamağı yüngülləşdirir. Az vaxt ərzində müşahidə olunan insanın xarici əlamətlərinin düzgün təsvirini tərtib etməyə, fotosəkil əsasında əlamətləri təsvir etməyə və s. imkan yaradır.

İnsanın zahiri əlamətləri kriminalistikada şəxsin bədən quruluşunu, onun hissələrini, sifətin əlamətlərini, həmçinin də, orqanizminin bəzi fizioloji xüsusiyyətlərini özündə ehtiva edir.

İnsanın zahiri əlamətləri xüsusi, yalnız ona məxsus olan və köməkçi, yəni onun xarici görkəminin xarakteristikasına əlavə kimi başa düşülür.

Zahiri əlamətlər iki qrupa ayrılır:

a) insanın bədəninin zahiri quruluşunu xarakterizə edən anatomik əlamətlər (başın, sifətin, bədən quruluşu və s.).

b) onun hərəkətini, nitqini, zahiri görünüşünün aşkar funksiyalarını ifadə edən funksional əlamətlər (xüsusiyyətlər, görünüş, yerləş, hərəkət, mimika, səs və vərdişlər və s.).

Anatomik əlamətlərdən xüsusilə sifətin ifadəsinin əlamətləri daimidir və ona görə də şəxsiyyətin müəyyən edilməsində böyük əhəmiyyətə malikdir.

Eyniləşdirmənin mahiyyətinə görə zahiri əlamətlər ümumi və xüsusi olur. Ümumi və qruplaşdırılmış əlamətlər müxtəlif şəxslərə və ya qrup şəxslərə məxsus ola bilər. Məsələn, sifətin oval, alının düz və ya qabağa əyilmiş, burunun üstü qabarıq və s. xüsusiyyətlərdən ibarətdir.

İnsanın şəxsiyyətini müəyyən etmək üçün, ayrı-ayrı şəxslərdə az təsadüf edilən əlamətlər daha səmərəlidir. Bu əlamətlər xüsusi əlamətlər adlanır. Belə əlamətlər anatomik olduğu kimi, həm də funksional ola bilər (məsələn, tatuirofkalar, çapıqlar, axsama, nitqin deffekti və s.).

Diqqəti daha tez cəlb edən xüsusi əlamətlərə gözəçarpan əlamətlər deyilir (məsələn, dodağın dikliyi, anadangəlmə ləkələr və s.).

Zahiri əlamətlərə aiddir:

- bədən və geyimin əlamətləri;
- başqa gəzdirilən əşyaların əlamətləri.

İnsanın zahiri əlamətləri aşağıdakı kimi təsnif olunur:

- anatomik;
- funksional;
- xüsusi;
- geyim və başqa gəzdirilən əşyaların əlamətləri..

Yuxarıda sadalananlardan belə nəticəyə gəlmək olar ki, insanın zahiri görünüşü fərdidir. Lakin başqa mühüm əlamət özünəməxsus, təkrarsız sayıla bilməz. Bununla da zahiri əlamətlərin insanın digər

əlamətlərinə görə deyil, ancaq onun fərdi xüsusiyyətlərinə görə eyniləşdirilməsinə yol verilir.

İnsanın zahiri əlamətlərinə görə kriminalistik eyniləşdirilməsi onun axtarılmasına və tanınmasına imkan verir ki, bu da daxili işlər orqanlarının işində böyük əhəmiyyətə malikdir.

İnsanın zahiri əlamətlərinə görə kriminalistik eyniləşdirilməsi kriminalistik eyniləşdirmənin növlərindən biridir. Zahiri əlamətlər dəyişməyən və fəridir, bu isə onlardan cinayətkarlığa qarşı mübarizədə istifadə etməyə imkan verir.

Бу яламятляр бир неча група бюлцнцр ки, онлардан бязилари цмуми нишаняляри тясвир едяркян эюстярилмишдир:

Биринжи груп: дяри цзяриндя олан нишаняляр (лякяляр, шишляр, татуировка, зийилляр вя с.). Бу нишанялярин ады, щарада йерляшмяси формасы, бюйцкльцц, рянэи вя диэяр тьяфсилаты нязря алынмалыдыр.

Икинжи груп: кясикляр вя йа чапыглар дцрцстц нишаняляря аид олса да, онларын ямяля эялмясиндя тьякжя дяри дейил, алт тохумалар да иштирак етдийиндян хцсуси група айрылмалыдыр. Чапыглар зядялянмядян, жярраци ямялиййатдан сонра, йаныглардан, донмалардан, електрик зядялянмяляриндян, мцхтялиф маддялярин тясириндян, хястяликляр нятижясиндя тюрйя бияр.

Цццнжц груп: пешя иля ялагядар нишаняляр (дюйнякляр, габыгламалар, маддялярин йеридилмяси, дяринин, дырнагларын бойанмасы вя с.).

Дюрдцнжц груп: татуировкалар – шякли, рянэи, мязмуну, характери, формасы, юлчцсц, щарада йерляшмяси.

Бешинжи груп: аномалийалар (анаданэялмя ейбжярлик), мцхтялиф зядялянмяляр, ампутасийа олунмуш щиссяляр вя с.

Шяхси яшйалар вя палтарлар чятин эюрмя шяраитляриндя истинтаг цццн мцщцм ящямиййат кясб едир. Чцнки беля шяраитлярдя «эюзячарпан яламятляр» ня «хцсуси нишаняляр» олмадыгда палтар вя диэяр яшйалар даща асан гавранылыр вя йадда галыр. Она эюря дя

палтар вя яшйалар мцмкцн гядяр дягиг тясвир едилмялидир (хцсусия дя шахсиййятин мялум олмайан мейитляря бахыш заманы).

Гамят эювдянин, башын вя голларын адяти вязиййятидир. Гамят дцз, бир аз бели бцкцлмцш вя донгар ола бияр. Йериш гычларын, эювдянин вя голларын автоматлашдырылмыш щярякятляри комплексиндя ибарятдир.

Аьыр, йцнэцл, сяндяляйян, йырьаланан вя тулланан йеришляр мювжуддур. Йериш заманы яллярин вязиййяти – йерийяркян шахсин ял-голуну атмасы, йахуд ял-голу йанына салланмыш вязиййятдя йеримяси дя нязря алынмалыдыр.

Данышаркян нитгя даща тясирли ифадя вермяк ццн ял-голун щярякят етирилмяси, чийинлярин атылмасы, башын тярпядилмяси вя с. кими чох мцхтялиф щярякятляр комплекси дя мцшащидя едия бияр.

Мимика цз язяляляринин инсанын психи вязиййятинин тясириндя иряли эялян щярякятляриня дейилир.

Мимика чох инкишаф етмиш вя яксиня, аз, ифадяли, йахуд ифадясиз ола бияр. Инсанын защери эюрцнцщцнц тясвир едяркян мимиканын нежя тязащцр етмяси нязря алынмалыдыр. Сяс тембириня эюря дискант, алт, тенор, баритон, бас; гцввясиня эюря зяиф, орта эцжлцкдя вя эцжлц, айдынлыьына эюря тямиз, кцт, тутгун вя хырылтылы олур. Нитг йаваш, сцрятли, сакит, щяйяжанлы, гырыг-гырыг олмасы иля характеризя олунур.

Sual 2. İnsanın zahiri görünüşünün “şifahi portret” metodu əsasında təsvir edilməsi qaydaları

Kriminalistik təcrübədə şəxsiyyətin müəyyən edilməsi və qeydiyyatı məqsədilə yaradılmış «şifahi portret» adlanan xüsusi metodun tətbiq edilməsi qəbul edilmişdir. Bu metod (sistem) məlum əlamətləri eyni qaydada xarakterizə etməyə (birinci növbədə anatomik əlamətləri) və eyni zamanda, müxtəlif insanların təsvir edilməsinə imkan yaradır. Həmçinin insanın zahiri əlamətlərinin təsvirində fikir ayrılığının aradan qaldırılmasına səbəb olur. Ona görə də insanların zahiri görünüşünün məişətdə təsvirindən fərqli olaraq «şifahi portret» metodunun qaydalarına uyğun olaraq şəxsiyyətin müəyyən edilməsində əlamətlərin təsviri daha məqsədə müvafiqdir.

İnsanın zahiri görünüşünün tərtib edilmiş qaydalarına əsasən şəxsin şifahi portreti tam, müəyyən ardıcılıqla, vahid sistemdə dəqiq terminlərdən istifadə edilməklə təsvir olunmalıdır.

İnsanın zahiri görünüşünün «şifahi portret» metodu ilə təsviri zamanı aşağıdakı qaydaları rəhbər tutmaq lazımdır:

1. Təsvirin maksimum tam olması. Bu qaydaya riayət etmək zərurəti qabaqcadan məlum olmayan şəraitdə ifadə olunur. Şifahi portretin tərtibi zamanı şəxsiyyətin müəyyən edilməsində və axtarışında hansı əlamət əsas rol oynayır. Lakin bu onu bildirir ki, hər bir halda təsvirdə istisnasız bütün əlamətləri göstərmək lazımdır.

Şifahi portretin həcmi təsvirin tam olmasından və işin konkret şəraitindən asılıdır. Adətən, şifahi portretin həcmi tanınma üçün zahiri əlamətləri tam əhatə etməlidir.

2.Təsvirin ardıcılığı (ümumidən xüsusiyyə prinsipi ilə). Əvvəlcə cinsi, yaşı, boyu və milli mənsubiyyəti göstərilir. Sonra ardıcılıqla anatomik əlamətlər, köməkçi əlamətləri (geyimi, bəzək əşyaları və s.) və xüsusi əlamətləri qeyd olunur.

3.Zahiri anatomik əlamətlərin xarakterizəsi zamanı xüsusi terminologiyadan istifadə olunması.

Yalnız xüsusi terminlərdən istifadə olunmaqla zahiri görkəmin dəqiqliklə təsviri və bu təsvirdən fikir ayrılıqlarının aradan qaldırılması mümkündür.

4.Başın (sifətin) ayrı-ayrı hissələri, əlamətləri qarşından və yandan təsvir (ölçüsü, forması, konturu, xüsusiyyətləri və əgər məqsədəuyğundursa, rəngi) olunur.

Ölçülər-küçük, orta, böyük və s. kimi ifadə olunur. Bədənin, başın və başqa hissələrinin ölçülərinə nisbətən müqayisə etməklə müəyyənləşdirilir.

Forma-üst hissənin formasına nisbətən qabarmış, əyilmiş, düz, dalğavari və s. göstərilir.

Kontur – həndəsi fiqurların və xətt formalarının cizgilərinin, qırıq, düz və s. müqayisələri ilə ifadə olunur.

Vəziyyət – vertikal, horizontal və başqa hissələrə münasibətinə görə müəyyənləşdirilir : əyilmiş, sallanmış, qalxmış və s. kimi ifadə olunur.

Rəng – ümumi anlayışla ifadə olunur: qara, açıq sarı və s.

Xüsusiyyət – az təsadüf edilən əlaməti bildirir.

5.Funksional əlamətlərin təsviri zamanı daimi və aşkar görünən əlamətlərə diqqət yetirmək lazımdır.

6.Köməkçi əlamətlərin təsviri maddi sübutların ümumi təsviri qaydalarına əsasən həyata keçirilir.

İnsanın zahiri görünüş əlamətlərinin “şifahi portret” metodu vasitəsilə təsviri

İnsanın zahiri görünüş əlamətlərinin təsviri DİO-da müəyyən edilmiş qaydalara uyğun olaraq aparılır. Ancaq məişətdə və bədii ədəbiyyatlarda insanın zahiri görünüş əlamətləri xüsusi terminologiyadan istifadə edilmədən əks olunur. Məsələn: «Onun yaşı 20, boyu qısa, sinəsi enli, bir qolu o birindən gödək, gözləri mavi, saçları sarı, yanağında və alnında da xalı var».

İnsanın zahiri əlamətlərinin təsvirində hələ qədimdə müəyyən terminologiyadan istifadə olunurdu, məsələn, qaçmış qulun axtarışı barədə Roma elanı: “Arestotena məxsus olan German adlı gənc qul Aleksandriya şəhərinə qaçmışdır. Suriyada anadan olmuş, təxminən 18 yaşlı, orta boylu, düz ayaqları var, çənəsi batıq, burnunun sol tərəfində kölgəyə oxşar xalı, ağzının sol küncü çapılmış, sağ biləyində “var-var” hərfləri döyülmüşdür. Onu qaytarana iki talanq, yerini xəbər verənə isə bir talanq veriləcəkdir”.

XIX əsrdə cinayətkarlığa qarşı mübarizədə “şifahi portret”dən istifadə olunması sahəsində fransız Alfons Bertilyon böyük əmək sərf etmişdir. O, xarici görünüş əlamətlərinin təsvirini dəqiqləşdirərək, təcrübi olaraq həyata keçirmişdir. İnsanın zahiri əlamətlərinin təsvirinin ardıcılığı Azərbaycan Respublikasının DİN-nin «məlumat-axtarış sistemində» qəbul edilərək istifadə edilir. Bu sistemdə əlamətlərin təsviri aşağıdakı ardıcılıqla aparılır: milliyyəti, yaşı, cinsi, boyu, bədən quruluşu, çiyinləri, sifəti, alını, qaşları, gözləri, burnu, ağzı, dodaqları, çənəsi, qulaqları, saçı, səsi, nitqi, xüsusi əlamətləri, funksional əlamətləri və geyiminin xüsusiyyətləri.

Hazırda kriminalistlər tərəfindən ardıcılığından asılı olaraq zahiri əlamətlərin təsvirinin aşağıdakı kimi verilməsi məqsədəuyğun hesab edilir.

Anatomik əlamətlər belə təsvir edilir:

Cins – kişi, qadın

Yaş – sənədə əsasən təvəllüdü və ya zahiri görkəminə görə yaşı təxminini müəyyənləşdirilir. Məsələn, 28-30 yaşlarında kişi, 45-47 yaşlarında görünən qadın.

Boy – belə xarakterizə olunur: alçaq – 160 (165) sm-ə qədər, orta – 160 (165)-170 (175) sm, hündür – 180 (185) sm-dən yuxarı.

Qadınlarda isə kişilərə nisbətən boy 5-10 sm aşağı götürülür.

Xüsusiyyətləri – çox alçaq (hündür) boylu.

Bədən quruluşu – zəif, möhkəm (atletik), orta bədənli.

Bədənin piy təbəqəsinin qalınlığından asılı olaraq – arıq, orta kök, kök kimi xarakterizə olunur.

Milli mənsubiyyəti məlum olan sifətin quruluşuna görə, milliyyəti rus, azərbaycanlı, ukraynalı və s. Əgər sifəti məlum deyilsə, onda irqi və milli mənsubiyyətinin müqayisəsinə görə müəyyən edilməsinə yol verilir. Avropalı, qafqazlı, gürcüyə oxşar və s.

Baş xarakterizə olunur:

Ölçüsünə görə – kiçik, orta və böyük.

Vəziyyətinə görə – normal, sol və ya sağ çiyinlərə əyilmiş, arxaya yönəlmiş, başının arxası – düz, qabarıq.

Saçlar formasına görə – düz, dalğavari, qıvrım .

Uzunluğuna görə – uzun, orta və qısa (kişilərdə 10 sm-dən, qadınlarda isə 30 sm-dən artıq uzun saçlı hesab edilir).

Rənginə görə – açıq qumral, tünd qumral, qara, sarı-qırmızı, şabalıdı və ağ.

Böyümə xəttinə görə – düz, sınıqxətt formalı və əyri.

Vəziyyətinə görə – geriye daranmış, tel ilə hörüklə yığılmış, sağa daranmış və s.

Qalınlığına görə – qalın, seyrək və orta sıxlıqda.

Keçəllər – alnında, gicgahda, başın ortasında, tam keçəl.

İnsanın alnında təxminən 20 yaşda cizgilər yaranır və tədricən aydın görünür.

Ölçüsünə görə – kiçik, orta, böyük.

Formasına görə – düz ,arxaya əyilmiş, qabağa əyilmiş, uzunsov, üçbucaq şəkilli.

Qaşlar – istiqamətinə görə üfüqi, daxilə doğru əyilmiş, xaricə doğru əyilmiş.

Qaşların konturları – düz, qüvsvari, dalğavari, üçbucaq formalı olur.

Qaşların uzunluğu – orta, uzun, qısa.

Gözlər – gözlərin rəngi qara,qonur, qəhvəyi, yaşılımtıl, mavi(göy), boz olur.Xüsusiyyətləri – buynuz qişada ləkələrin olması, qızarmış olması və s.Gözlərarası sahə - kiçik,orta böyük; göz almalarının vəziyyəti – batıq, orta, qabarıq; göz yarığının forması – üçbucaq, badamvari, oval, seqmentvari, oraqşəkilli.

Göz qapaqlarının əlamətləri – açıq və ya örtülü göz qapaqları, göz qapağının sallanması;xüsusiyyətləri – göz qapaqlarında qırışların olması, aşağı göz qapağında dəri yastığının olması.

. Kirpiklər – uzun,orta uzunluqda, qısa,qalın və seyrək olur;xüsusiyyətlərinə görə kirpiklərin olmaması və müxtəlif olması.

Burunun üstü – düz, əyilmiş, qabarıq, düz dalğavari, əyri dalğavari, qabarıq dalğavari.

Burun dəlikləri – bağlı, açıq.

Burunun uzunluğuna görə – böyük, orta, kiçik.

Alınla burun xətti – düz, bucaqvari, sınıqxətli, qabarıq, dalğalı, paralel olur.

Burun ucunun forması – iti, dairəvi, yastı.

Dodaqla burun arasının vəziyyəti – sallanmış, horizontal, qalxmış.

Ağzın ölçüsü – kiçik, orta, böyük.

Ağzın bucaqları – qalxmış, horizontal, sallanmış.

Dodaqlar – üst dodağın hündürlüyü kiçik, orta, böyük.

Vəziyyətinə görə – normal, üst dodağın qalınlığına görə nazik, orta, qalın.

Çənənin vəziyyəti – əyilmiş, vertikal, irəli çıxmış.

Qulaq seyvanı – ölçüsü kiçik, orta, böyük; forması-oval, dairəvi, üçbucaqlı, düzbucaqlı. Qulaq sırğalığının quruluşu – kiçik, orta. üçbucaqlı, düzbucaqlı, oval, ayrılmış və ya bitişmiş. Traqusun ölçüsü - kiçik, orta, böyük olur. Traqus – xarici qulaq girəcəyinin qabağında olan üçbucaq şəkilli çıxıntıdır.

Yuxarıda sadalanan əlamətlərin yığılmasında aşağıdakı mənbələrdən istifadə etmək olar:

-- İzahatlar (onu daimi müşahidə etmək imkanı varsa);

-- Fotoşəkillər;

--Qeydiyyat məlumatları, həmçinin kriminalistik qeydiyyatların məlumatları;

--Zərərçəkmiş şəxslər, şahidlər, axtarılan şəxsi tanıyan şəxslərin ifadəsi;

--Müxtəlif üsulla çəkilmiş portretlər;

--Rentgen plyonkaları;

--Meyit və ya onun hissələri;

--Hadisə yerinə baxış materiallarından.

“Şifahi portret” metodu ilə zahiri görünüşün təsviri qaydaları daxili işlər orqanları əməkdaşlarına eyni əlamətləri və müxtəlif şəxslərin təsvirini eyniliklə qəbul etməyə və fikir ayrılığının aradan qaldırılmasına imkan yaradır.

Sual 3. İnsanın zahiri görünüşü haqqında məlumatlardan istintaq, əməliyyat-axtarış və ekspert təcrübəsində istifadə olunması

Şəxsin zahiri görünüşü haqqında məlumatların toplanması şəxsiyyətin müəyyən edilməsi zərurəti meydana çıxdıqda yaranır.

Zahiri əlamətlər haqqında məlumatlar meyitin, hadisə yerinin və maddi sübutların baxışı zamanı, istintaq prosesində və həmçinin əməliyyat tədbirlərinin həyata keçirilməsi nəticəsində əldə edilir.

Həbs olunmuş, şübhəli şəxs qismində saxlanılmış, həlak olmuş şəxslərin zahiri əlamətləri öyrənilir və “şifahi portret” metodu ilə şəxsiyyəti araşdırılır.

“Şifahi portret” DİN-in orqanlarının əməliyyat, istintaq təcrübəsində şəxsiyyətin müəyyən edilməsində geniş tətbiq edilir. Beləliklə şifahi portretdən aşağıdakı istiqamətlərdə istifadə olunur:

1. Cinayət törədərək istintaq və məhkəmə orqanlarından gizlənən cinayətkarın axtarışı və tutulması zamanı;
2. Həbsxanadan qaçmış cinayətkarın axtarışı və tutulması zamanı;
3. Xəbərsiz itkin düşmüş şəxsin axtarışı zamanı;
4. Naməlum meyitlərin təsviri və qeydiyyatı zamanı;
5. Müşahidə zamanı;
6. Şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlərin yoxlanması zamanı;
7. Şəxsin fototəsviri ilə eyniləşdirilməsi zamanı;
8. Müxtəlif əməliyyat tədbirləri aparılması zamanı;

Zərərçəkmişin və cinayətkarı bilavasitə gözü ilə görənlərin şahidlərin (onların əlamətlərini müəyyən etmək üçün) ifadələrinə əsasən əməliyyat-istintaq təcrübəsində bir qayda olaraq, şəxslərin zahiri

əlamətlərinə görə tanınması və axtarışı üçün iki kateqoriya şəxsləri müəyyənləşdirmək mümkündür.

- 1) əməliyyat və istintaq orqanlarına məlum olan konkret şəxslər;
- 2) cinayət törətdikdən sonra gizlənmiş naməlum şəxslər.

Birinci kateqoriyadan olan şəxslərin şifahi portretinin tərtib edilməsi çətinlik yaratmır. Çünki, əməliyyat və istintaq orqanlarına məlum olan şəxsin zahiri əlamətlərinin mənbəyini tapmaq mümkündür. Əgər şəxs əvvəllər məhkum olunmuşdursa, onun şəxsi işindəki fotosəklindən, iş yerindən, pasport və viza şöbələrindən axtarışda olan şəxslərin onu tanıyanların dindirilməsi yolu ilə zahiri əlamətləri barədə məlumatları əldə etmək olar.

Cinayəti törətmiş şəxs məlum olmadıqda, bu tədbirlər başqa yolla həyata keçirilir. Belə hallarda cinayətkarların zahiri əlamətləri haqqında məlumatları zərər çəkmiş şəxsin, şahidlərin dindirilməsi və hadisə yerində qoyulmuş izlər əsasında toplamaq mümkündür.

Bakı şəhəri, Sabunçu RPİ-yə vətəndaş «M» müraciət edərək bildirdi ki, axşam saat 18³⁰ radələrində işdən evə qayıdarkən, Sabir küçəsi ilə Xaqani küçəsinin kəsişdiyi yerdə təxminən 20-23 yaşlarında bir gənc onun yolunu kəsərək, saatını çıxarmağı və ona verməyi tələb etmiş, lakin o, cavabında kiçik idman çantasını cinayətkarın gicgahına bərk vuraraq, onun sifətini qana boyamışdır. İkinci dəfə vurmaq üçün döndükdə isə cinayətkar onu qoyub Bakıxanov qəsəbəsindəki avtobus dayanacağına tərəf qaçaraq gözdən itmişdir. Dindirmə zamanı vətəndaş «M» cinayətkarın zahiri əlamətlərini dəqiqliklə söyləmişdir. Cinayəti törətmiş şəxsin zahiri əlamətləri şifahi portret metodu əsasında təsvir edildikdən sonra əməliyyat müvəkkili tərəfindən həbsdən yeni azad edilmiş «Hacı» ləqəbli cinayətkar «K» tanınmışdır. Həmin gün gecə əməliyyat müvəkkili «K»-nin mənzilinə baş çəkmiş və görmüşdür ki, «K» başı sarıqlı yataqda uzanıb. Səhərisi gün «K» öz

hərəkətlərini etiraf edərək bildirmişdir ki, axşam o sərxoş olmuş və nə etdiyini dərk edə bilməmişdir.

Cinayətkarların zahiri əlamətlərinin tam və düzgün təsvirinə zərər çəkmiş şəxs, şahidlərin müayinəsi (CPM –in 238 maddə) və ya dindirilməsi (CPM –in 227,231 maddələr) zamanı şəxslərin müəyyən edilmiş əlamətlərini müqayisə etməklə nail olmaq mümkündür.

İnsanın zahiri əlamətlərinin tam və düzgün təsviri məqsədilə bəzən zərər çəkmiş şəxsi, şahidi, şifahi portretin sxemi ilə tanış etmək daha faydalıdır. Son zamanlar DİO–nın əməliyyat-axtarış işlərində şahidlərin verdikləri məlumatlar əsasında subyektiv portretlər daha çox tətbiq edilir.

Subyektiv portretlərin tətbiqinin müsbət keyfiyyətləri Azərbaycan Respublikası DİN-in Bakı şəhəri BPI, DİO-nun cinayət-axtarış aparatlarının və istintaq orqanlarının təcrübəsində özünü göstərir.

Subyektiv portretlər dedikdə, sifətin quruluşunun insanın yaddaş obrazı əsasında kompozisiya ilə çəkilmiş (kompozisiya – rəsmli, fotoşəkili) kombinasiya olunmuş təsviri başa düşülür. Subyektiv portretlər şəxsin zahiri əlamətlərinin portret oxşarlığının tam əldə edilməsi üçün yaradılır.

- gizlənmiş cinayətkarın (naməlum) axtarılmasında və müəyyən edilməsində;
- axtarışda olan şəxsləri görənlərin və tanıyanların axtarılmasında (bir qayda olaraq ağır cinayətlərə görə);
- ölənin (həlak olanın) şəxsiyyətinin müəyyən edilməsində;
- xəbərsiz itkin düşmüş şəxslərin axtarışında.

Subyektiv portretlərin əməliyyat-axtarış tədbirlərinin keçirilməsində mühüm əhəmiyyəti vardır. Lakin məhkəmə prosesində sübut kimi istifadə oluna bilməz. Subyektiv portretlərin hazırlanması müstəqil tədbir kimi, qanunvericiliyə əsasən şəxsin hüquqlarının və vəzifələrinin qorunmasına ciddi riayət etməklə təşkil olunur.

Subyektiv portretlərin hazırlanması üçün müxtəlif texniki vasitələr tətbiq olunur. Kompozisiyon–fotoqrafik portretin hazırlanmasında adətən yarımproyektorlardan istifadə olunur. Kompozisiyon–rəsm portetləri “Ayidenti-kit” prinsiplərinə əsaslanaraq İKR-2 və onun modelləşdirilmiş- “Portret” qurğularının köməkliyi ilə kompüter sistemlərindən (“Fotorobot”, “Portret”) istifadə etməklə hazırlanır. Subyektiv portretlərin növündən və tətbiq olunan texniki vasitələrdən asılı olaraq bütövlükdə bu proses üç mərhələni əhatə edir:

Hazırlıq, portretlərin hazırlanması və sənədləşmə.

Subyektiv portretlərin hazırlanmasının əsas iştirakçıları, əməliyyat müvəkkilləri, müstəntiq, kriminalist-mütəxəssis və bilavasitə gözü ilə görənlərdir (zərər çəkmiş şəxslər, şahid və digər iştirakçılar).

Əməliyyat-axtəriş fəaliyyətinin daha səmərəli məlumatlarla təmin olunması məqsədilə son zamanlar yeni məlumat axtəriş sistemləri yaradılır. Bunlar da cinayətlərin qarşısının alınmasını və açılmasını təmin edir.

«Axtəriş» sistemi açılmış cinayətlər barədə məlumatların vahid formalarının yığılmasından, formalaşmış sənədlərdən, cinayət törətmiş şəxsə 2 nömrəli kartoçkanın əlavəsindən, xəbərsiz itkin düşmüş şəxslər haqqında qarşılıqlı məlumat qaydasının müəyyən mərkəzləşmiş şəkildə yığılması və naməlum cinayətkar haqqında məlumatların əməliyyat-axtəriş fəaliyyəti prosesində maksimum istifadə olunmasından ibarətdir.

Cinayətin törədildiyi yerdən qaçmış şəxsin 2 nömrəli forma kartoçkası, açılmış cinayətlərin kartoçkasına əlavə kimi zahiri əlamətlər haqqında aşağıdakı məlumatları özündə cəmləşdirir; milliyyəti, yaşı, cinsi, boyunun, bədən quruluşunun, sifətin, alnının, qaşların, gözlərin, burunun, dodaqların, çənənin, qulaqların, saçların, səsini, ayaqların ölçüsü, tatuirovkaların, geyimin təsviri.

2 nömrəli forma ilə şəxsin zahiri görkəmi haqqında məlumatların toplanmasının mahiyyəti ondan ibarətdir ki, blankda sadalanan

əlamətlərdən cinayətkarın zahiri görünüşünün eyni adlı detallarına oxşar olanları seçilir. Çox vaxt bu işlə daha ixtisaslı əməkdaşlar məşğul olurlar. Təsviretmə prosesinin özü şəxsin zahiri əlamətlərinin müəyyənləşdirilməsindən, qeydiyyatata alınmasından və bu əlamətlərin işə qeyd (əlavə) olunmasından ibarətdir. Bəzi əlamətlər eyni vaxtda müəyyən edilmək məqsədilə işdə şəkil formasında (əldə çəkilmiş) olur.

«Axtarış» və «qeydiyyat» sistemli müvafiq formalara uyğun sənədlərdə məlumatların yığılmasında mütləq əksini tapan bütün əsas zahiri əlamətlər qeydə alınır. Zahiri əlamətlər xəbərsiz itkin düşmüş şəxslərin və naməlum meyitlərin, həmçinin özü haqqında məlumat verə bilməyən vətəndaşların qeydiyyatının əsasını təşkil edir.

RPI-yə vətəndaşın xəbərsiz itkin düşməsi barədə ərizəsi daxil olarkən, ilk növbədə növbətçi ərizəçini dindirir və proqramlaşmış şifahi portreti olan ərizə protokolunu doldurur, hansı ki, lazımi terminlərin altından xətt çəkilir ya da ki, ayrı-ayrı terminlər seçilib yazılır və fotosəkillər götürülərək materiallara əlavə edilir. Sonra şəxsin zahiri görünüşü haqqında məlumatların toplanması davam edir.

Meyitin tanınması barədə məlumat daxil olduqda isə hadisə yerinə əməliyyat qrupu gedir, hadisə yerinin və meyitin baxışını keçirir. Əgər meyitin şəxsiyyəti məlum deyilsə, onda onun zahiri əlamətləri, geyimi dəqiq qeyd edilir və meyitin fotosəkli çəkilir.

Yuxarıda göstəriləndən belə nəticəyə gəlmək olar ki, «şifahi portret» metodu şəxsiyyətin müəyyən olunmasında bir vasitə kimi DİO-nun əməliyyat-istintaq təcrübəsində geniş tətbiq edilir. Onlardan cinayətkarın axtarılmasında, tutulmasında və xəbərsiz itkin düşmüş şəxslərin axtarılmasında, naməlum meyitlərin şəxsiyyətinin müəyyən edilməsində, şəxsin fotosəkillərə əsasən eyniləşdirilməsində, zərər çəkmiş şəxslərin, şahidlərin dindirilməsində, müşahidə və müxtəlif əməliyyat tədbirlərinin aparılmasında istifadə olunur.

Beləliklə, «məlumat-axtarış sistemləri» cinayətlərin qarşısının alınması, xəbərdarlığı və açılmasında tətbiq edilir. Onlar «Axtarış» və «Qeydiyyat» kod sistemi şəklində (DİN-in Baş Əməliyyat Statistik İnformasiya İdarəsinin məlumat mərkəzlərində) aparılır.

Защери яламятляр щаггында шахслари диндирдикдя, жинайят гейдиййаты, жинайят гейдиййаты сянядлярини юйряндикдя вя фотошякиллери тядгиг етдикдя мялумат топламаг олар.

Диндирмя заманы ахтарылан шахсин защери яламятляри щаггында сярбьаст данышмаг тяклиф едилер вя алынмыш мялуматлардан ахтарыш мягсядила истифадя етмяк цчцн «шифащи портрет» тяртиб олунур. Бязян динайяткарын харижи эюрцнцщц щаггында мялумат щадися йериндя галмыш изляря вя мадди сцбутлара бахыш заманы ялдя олунур. Мясялян, щадися йериндя жинайяткарын кечдийи йерин юлчцсця эюрэ онун бядян гурулушуну тьйин етмяк; ял-айаг изляриня эюрэ ися бьуйцк тьхмини узунлуьу щаггында фикир йцрцтмяк мцмкцндцр.

Шахсиййяти мялум олмайан мейитляри вя итэин дцщмцш шахслари гейдя алдыгда онларын харижи яламятляри щьмин адамларын гоцумларыны, танышларыны диндирмякля, еляжя дя фотошякиллери ясасын гейдиййат хьритясиндя ятрафлы тьсвир едилмялидир.

Шахсиййяти мялум олмайан мейитлярин тьсвириндя башын нишаняляриндя ялавя, бцтцн бядянин нишаняляри вя хцсуси нишаняляр (чапыглар, халлар вя с.), щабеля бцтцн дишлярин вязиййатинин ятрафлы характеристикасы да эюстярилмялидир.

Шахсиййяти мялум олмайан мейитин картасы хьбьрсиз итэин дцщмцш шахси вя онларын харижи нишаняляри бир-бириня охшадьгда мейитин фотошякили, хьбьрсиз итэин дцщмцш шахсин гоцумларына танынмаг цчцн тьгдим едилер. Охшарлыг олмадыгда гейдиййат картасы шахсиййяти танынмамыш мейитлярин картотекасында галыр.

Шахсиййяти мялум олмайан мейитин харижи эюркьями мейитин туалетиндя сонра алынмыш танынма шькилчькмя гайдаларына ясасын гейд олунур.

Шяхсиййятин мцяййян едилмасы шащидин шяхсиййятинин дя айдынлашдырылмасы цццн зяруридир. Анкет мялуматларыны айдынлашдырмагдан ялавя, шяхсин защери яламятлярини онун сяндляриндя олан фотошякиллярдяки яламятлярля дя тутушдурмаг лазымдыр.

Защери яламятляр шяхси мцайиндя дя гейд едилир. Защери яламятлярля эюря шяхсиййятин ейниляшдирилмасы танынмада ян эениш йайылмыш цсуллардан биридир.

Защери яламятлярля эюря шяхсиййятин ейниляшдирилмасы цсулларыны 3 група бюлмяк олар:

- 1) ямялийят-ахтарыш цсулу
- 2) мящкямя-истинтаг цсулу
- 3) эксперт цсулу

Ямялийят цсулунун тятбиги заманы ахтарыш елан едилмиш шяхсин тясвири тутулмуш щцбщяли шяхсин защери нишанялярля, йахуд хидмят заманы сяндляр йохланылдыгда ахтарылан адамын защери яламятлярля иля тутушдурулур.

Ейнилик ахтарыш сяндляриндя тясвир олунмуш яламятлярля диндирмя вя йа танынма пртоколунда тясвир олунмуш яламятлярля тутушдурулдугда мцяййян едия биляр.

Защери яламятлярля эюря шяхсиййятин ейниляшдирилмасы жинайят гейдиййаты материалларына ясаян дя мцмкцндцр. Шяхсиййяти тйин етмяк цццн чох вахт фотошякиллярдян, жинайят картотекалардан, хябярсиэ итэин дцщмцш шяхсярин вя шяхсиййяти мялум олмайан мейитлярин гейдиййаты заманы тяртиб едиян матриаллардан да истифадя олунур.

Алынмыш мялуматларын ахтарышы мягсядия истифадя олунмасы цццн щямин мялуматлар ахтарылан шяхсярин защери яламятляриня уйьун олараг системляшдирилир. Бу мялуматлар ясасында ахтарылан шяхсин портретлярини щазырлайырлар. Яксяр щалларда криминалист мцяхяссисин иштиракы иля ряссам тяряфиндян рясм портрети щазырланыр. Бунунла йанашы, композицион – рясм портретиндян дя

истифады едилер. Бу портретлар аь рянэли, яввялжядян стандартлар цзря щазырланмыш пльонкалар цзяриндя башын, цзцн хцсуси элементляринин (эюзлярин, сачын, гулагларын вя с.) рясмлярини чякмякля тяртиб олунур. Щащидлярин вя дизяр шахслярин вердийи мялуматлар ясаян да ахтарылан шахсин портретини щазырламаг цццн компйутердян истифады олунур ки, бу да щямин иши хейли асанлашдырыр.

Шахсийятин фотошякилляр ясаян экспертиза йолу иля ейниляшдирилмясинин бир нечя нувц вардыр:

- шахсин фотошякилинин эцман едилян оръиналла мцгайисяси;
- жанлы адамын (вя йа мейитин) ики вя йа бир нечя фотошякилинин бир-бири иля мцгайисяси;
- кялляринин фотошякилинин шахсин саьлыьында чякилмиш фотошякили иля мцгайисяси.

Истинтаг тяжрцбясиндя фотошякилин конкрет шахся мянсуб олуб-олмамасы, мцхтялиф фотошякиллярдя ейни шахсин якс едилиб-едилмямасы мясяляляринин щялл едилмяси щалларына чох тез-тез раст эялинер. Беля щалларда мцстянтиг фотопортрет экспертизасы тьяин етмяли олур.

Фотошякилляр ясаян кечирилян эксперт ейниляшдирилмяси цмуми вя хцсуси анатомик яламятляр ясасында щялл едилер. Рясм иля чякилмиш шякилляр эеометрик нюгтяляри дягигликля якс етдирилмядийи цццн онлар фотопортрет экспертизасынын обьекти ола билмяз.

Фотопортрет экспертизасынын тядгигат методларыны тьякмилляшдирмяк мягсядиля инсанын сифяти, башы щаггында олан мялуматлары анализ етмяк цццн мцхтялиф рийази цсуллар да ишляниб щазырланмышдыр.

Йухарыда гейд етдийимиз кими бу нувдян олан экспертизанын обьектляриндян бири дя кялля сцмцйц вя йа онун рентэен шяклидир. Инсанын кялля сцмцйццц онун фотошякили иля тутушдурмагла ейнийят мясялясини щялл етмяк мцмкцн олур. Бу мягсядля проф. М.Йерасимовун бярпа етмя методундан истифады олунур. Мцасир дьврдя бярпа

едилмиш кялля сцмцйцня эюра ейниляшдирмя онун фотошыкил яксинин компйутердя тутушдурулмасы йолу иля щяйата кечирилир.

N c t i ğ c

Şcxsin zagiri clamctlcři ğinaycin açılması istintaqı vc qarşısının alınması öçön mögöm cğcmiyyct kcsb edir.

Ğinayctkarın möcyycn edilmcsindc zagiri clamctlcrcnin tcsnifi zamanı kriminalistik terminlcrdcn dözəön istifadc edilmcsi mösbct nctiğc verir.

Belc ki, insanın zagiri clamctlcrcnin gcr bir elementi söbut cğcmiyycti kcsb edir, şcxsin eynilçşdirilmcsi vc axtarışı zamanı istifadc edilir.

Şcxsin zagiri clamctlcrcnin nüvlcrç ayrılması isc onun ta vc gcrtrcflı deyd olunmasına zcmın yaradır. Şcxsin zagiri clamctlcři gaqqında mclumatların nüvlcri möxtclif olduhu kimi onlardan istifadc etmcklc şifagi portretin gazırlanmasının üzöncmçxsus xösusiyyctlcři var. Belc ki, zagiri

clamct gaqqında mclumat vercn şcxslcr xösusi terminlcn gaqqında tcscvvörö olmaya da bilcr. Mcgz bu ğcgctdcn gcmın şcxslcri dındırdıkdə daga diqqctli olmaq lazımdır. Zagiri clamctlcrc csascn yaradılmıř şıfagi portretc csascn axtarıřın tcşkili, istintaqı vc tcdqıqat orqanları tcrfındcn gcyata keçirilir.

Bu clamctlcrc csascn itkin duřmuř vc şcxsiyycti mclum olmayan ğınayct türcdib istintaqdan vc mcgkcmcdcn qaçıb əizlcnmıř şcxslcrin qeydiyyatları aparılır, lazım əldıkdə gcmın qeydiyyatlardan ğınaytin açılması, istintaqı vc qarřısının alınması mcqscdılc istifadc etmck olar.